TA’LIMNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TA’LIM SIFATINI TA’MINLASHNING PSIXOLOGIK SHARTLARI

Islamova Durdonaxon Rustamxon qizi, Guliston davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti
e-mail: Islamovadurdona24@gmail.com

Annotatsiya. Bugungi kunda ta’lim tizimini zamonaviylashtirish va uni axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) yordamida takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi. Oliy ta’lim sifatini oshirish va uni boshqarish jarayonida raqamli texnologiyalarning o‘rni tobora ortib bormoqda. Ushbu maqolada ta’limni raqamlashtirish sharoitida oliy ta’lim sifatini boshqarishning psixologik shartlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: metodologiya, raqamli ta’lim, rivojlanish, ta’lim, tarbiya, psixologik shartlar, integratsiya, axborot vositalari;

PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF QUALITY MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

Abstract. Today, the modernization of the education system and its improvement with the help of information and communication technologies (ICT) is an urgent issue. The role of digital technologies in improving the quality of higher education and its management is increasingly increasing. This article analyzes the psychological conditions for managing the quality of higher education in the context of digitalization of education.

Keywords: methodology, digital education, development, education, upbringing, psychological conditions, integration, media;

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Сегодня модернизация системы образования и ее совершенствование с помощью информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) является актуальной проблемой. Роль цифровых технологий в процессе повышения качества высшего образования и управления им возрастает. В данной статье анализируются психологические условия управления качеством высшего образования в условиях цифровизации образования.

Ключевые слова: методика, цифровое образование, развитие, образование, обучение, психологические условия, интеграция, носители информации.

Kirish. Keyingi yillarda mamlakatimizda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo‘nalishlariga hamda xalqaro standartlar talablariga mos keladigan oliy ta’lim tizimini yaratish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Hududlarda yangi oliy ta’lim muassasalarining tashkil etilishi, kadrlar tayyorlashning

zamonaviy ta’lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklari hamda sirtqi va kechki bo‘limlarning ochilishi, oliy ta’lim muassasalariga qabul kvotalarining oshirilishi mazkur yo‘nalishdagi muhim islohotlar hisoblanadi. Shu bilan birga oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirishga, respublikada amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar, ijtimoiy va iqtisodiy sohalardagi yangilanishlarda ushbu muassasalarning faol ishtirokini ta’minlashga to‘siq bo‘layotgan bir qator muammolar saqlanib qolmoqda, xususan:

Birinchidan, oliy ta’lim tizimida o‘qitishni tashkil etish jarayoni, ta’lim olayotgan talabalar bilimini baholash tizimi bugungi kun talablariga javob bermayapti;

Ikkinchidan, professor-o‘qituvchilarning faoliyatini, bilimini va pedagogik ko‘nikmasini baholashning zamonaviy tizimi mavjud emasligi ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda;

Uchinchidan, oliy ta’lim muassasalariga kirish test savollari abituriyentning mantiqiy fikrlash qobiliyatini aniqlash imkonini bermayotganligi iqtidorli yoshlarni oliy ta’lim muassasalariga qabul qilishda muammolar keltirib chiqarmoqda;

To‘rtinchidan, oliy ta’lim muassasalaridagi ta’lim jarayoni ustidan samarali jamoatchilik nazoratining o‘rnatilmaganligi ushbu sohada ko‘plab muammolarning, eng avvalo, korrupsiya holatlarining saqlanib qolishiga sabab bo‘lmoqda;

Beshinchidan, oliy ta’lim muassasalarining mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli va tizimli o‘zgarishlardagi ishtiroki hamda tashabbuskorligi sezilmayapti, ularning ushbu yo‘nalishdagi faoliyati hanuzgacha qoniqarsiz bo‘lib qolmoqda;

Oltinchidan, Respublikamizda olib borilayotgan tub islohotlarning mazmuni va mohiyatini ommaviy axborot vositalari orqali xalqimizga, keng jamoatchilikka tushuntirishda oliy ta’lim muassasalarining faol ishtiroki yo‘lga qo‘yilmagan;

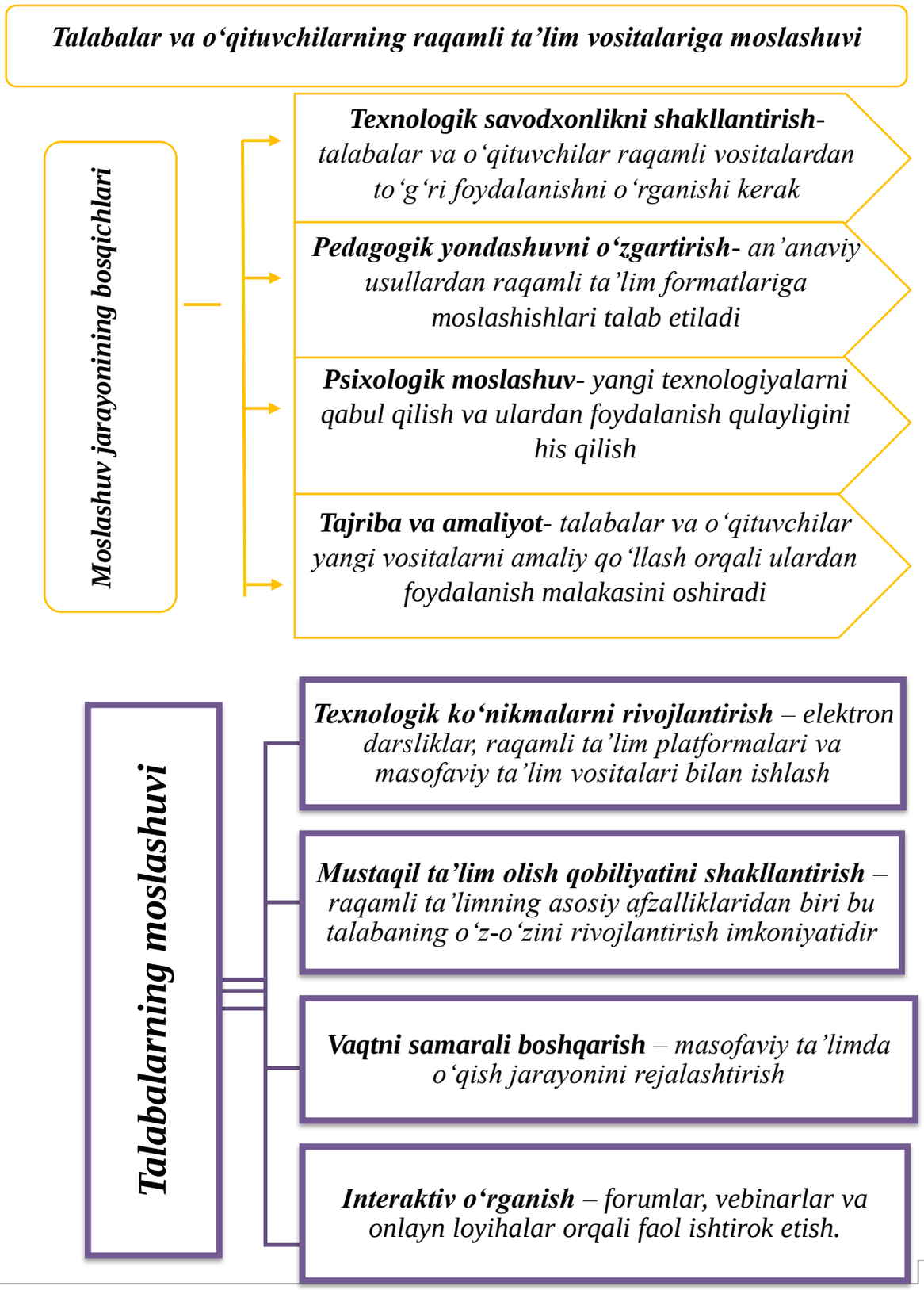
yettinchidan, oliy ta’lim muassasalari innovatsion va texnologik g‘oyalar bilan fikr almashadigan muloqot markazlariga aylanmagan, tegishli sohalarda mavjud muammo va kamchiliklarni tizimli o‘rganish, tahlil qilish va ularning yechimi bo‘yicha taklif kiritish borasida professor-o‘qituvchilar, yosh olimlar va talabalarning tashabbus ko‘rsatishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmagan[1].

Metodologiya. Ta’lim sifatini boshqarish talabalarga eng yaxshi ta’lim tajribasini taqdim etish uchun zarurdir. Bu ta’lim muassasalarining o‘z standartlari va maqsadlariga mos kelishini ta’minlaydi, shu bilan birga barcha ishtirokchilar uchun xavfsiz va samarali ta’lim muhitini ta’minlaydi. Sifat menejmenti mas’uliyatni oshirish, yaxshi o‘qitish imkoniyatlarini taqdim etish va doimiy takomillashtirish madaniyatini yaratish orqali talabalar natijalarini yaxshilashga yordam beradi. Bundan tashqari, sifatsiz yoki samarasiz jarayonlar bilan bog‘liq xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Ta’lim sifatini ta’minlash muhimligini ta’kidlagan holda, professor-o‘qituvchilar o‘z kurslariga egalik qilishlari va vaqt o‘tishi bilan ularning sifatini oshirishda faol ishtirok etishlari mumkin. Bundan tashqari, u barcha bir maqsad sari harakat qilishini ta’minlash uchun bo‘limlar, shuningdek, o‘qituvchilar, ma’murlar va boshqa manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi hamkorlikni rag‘batlantiradi: talabalarga mukammal ta’lim berish jarayoni bilan uzviy integratsion jarayon hisoblanadi.

Muhokama. Talabalar va o‘qituvchilarning raqamli ta’lim vositalariga moslashuvida raqamli ta’lim vositalarining keng joriy etilishi talabalar va o‘qituvchilardan yangi bilim va ko‘nikmalarni talab qiladi. Shuningdek, moslashuv jarayonidagi muammolar ham bo‘lib ularni hal qilish talab etiladi. Jumladan, texnologik muammolar- internet sifati va qurilmalarning yetishmovchiligi; yechim sifatida axborot texnologiyalariga investitsiya kiritilishi, talabalar uchun bepul platformalar yaratilishi; raqamli savodxonlik yetishmovchiligi- ayrim o‘qituvchilar

va talabalar yangi texnologiyalarni tez o‘zlashtira olmasligi; yechimsifatida treninglar, onlayn kurslar va qo‘llanmalar orqali texnologik ko‘nikmalarni oshirish; motivatsiya sustligi – ba’zi talabalar va o‘qituvchilar masofaviy ta’limda yetarli darajada faollik ko‘rsata olmasligi; yechim deb gamifikatsiya (o‘yin elementlarini qo‘llash), reyting tizimlari va interaktiv darslarni joriy qilish nazarda tutilsa, ta’lim sifati bo‘yicha xavotirlar muammosida – raqamli ta’limda an’anaviy usullarga qaraganda bilimlar yetarli darajada o‘zlashtirilmasligi mumkin. Bunda yechim deb raqamli ta’limni an’anaviy ta’lim bilan uyg‘unlashtirish (blended learning) nazarda tutiladi. Ushbu muammolar raqamli integratsion ta’lim jarayonida uchraydigan keng qamrovli muammolar sarasiga kiritilib, ularning yechimi ham ma’lum vaqt va mablag‘ talab etiladi. Zero, mamlakatimizning rivojlanish tendensiyalarida mukammal ta’lim tizimi- muqobil o‘qitish tizimini to‘g‘ri tanlashdan boshlanadi. Malakali kadrlar va ularga mos talabchan talabalarnig ta’lim jarayoni, kreativlik bilan yo‘g‘rilgan, kritik ruhda olib borilishi zamon talabi desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Ushbu jarayon turli omillarga bog‘liq bo‘lib, quyidagi jihatlar bilan tavsiflanadi:

Natija. Talabalar va o‘qituvchilarning raqamli ta’lim vositalariga moslashuvi uzluksiz jarayon bo‘lib, u texnologik, psixologik va pedagogik yondashuvlarni talab qiladi. Raqamli ta’lim samaradorligini oshirish uchun moslashuv jarayoniga alohida e’tibor qaratish va mavjud muammolarni hal qilish muhim ahamiyatga ega. Raqamli savodxonlikni oshirish, interaktiv ta’lim metodlarini joriy qilish va talabalar-o‘qituvchilar o‘rtasida samarali hamkorlikni shakllantirish raqamli ta’limning muvaffaqiyatli amalga oshishiga xizmat qiladi.

Raqamli ta’limning stress darajasiga ta’siri muhim va murakkab mavzu hisoblanadi. Bu masalani ijobiy va salbiy tomonlarini ko‘rib chiqadigan bo‘lsak.

Ijobiy ta’sirlar:

1. Moslashuvchanlik - O‘quvchilar o‘zlariga qulay vaqt va joyda o‘qish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu an’anaviy ta’limdagi qat’iy jadval bilan bog‘liq stressni kamaytiradi; o‘z sur’atida o‘rganish - har bir o‘quvchi materialni o‘zlashtirish uchun kerakli vaqtni ajrata oladi. Bu tushunmaslik yoki orqada qolish tufayli kelib chiqadigan xavotirni kamaytiradi. Takrorlash imkoniyati - Murakkab mavzularni qayta-qayta ko‘rish va o‘rganish mumkin. Bu imtihon va baholash bilan bog''iq stressni kamaytiradi. Salbiy ta’sirlariga to‘xtaladigan bo‘lsak:

1. Texnik muammolar - Internet uzilib qolishi, qurilmalarning ishdan chiqishi kabi texnik nosozliklar qo‘shimcha stress manbai bo‘lishi mumkin.
2. Ijtimoiy izolyatsiya - Bevosita muloqotning kamligi, sinfdoshlar va o‘qituvchilar bilan jonli munosabatlarning yetishmasligi ruhiy zo‘riqishga olib keladi.
3. Ekran oldida ko‘p vaqt o‘tkazish - Uzoq vaqt kompyuter oldida o‘tirish jismoniy charchoq va ko‘z toliqishiga olib keladi, bu esa umumiy stress darajasini oshiradi.

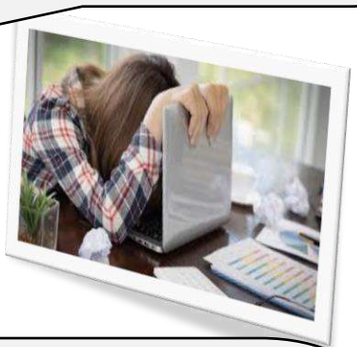

Aniq kun tartibi yaratish:

- Muntazam tanaffuslar rejalashtirish
- Jismoniy faollik uchun vaqt ajratish
- Yetarli uyqu va dam olishni

2. Ijtimoiy aloqalarni saqlab qolish:

- Online guruh muhokamalarida qatnashish
- O‘qituvchilar bilan muntazam muloqot qilish

Texnik tayyorgarlik:

- Barqaror internet aloqasini ta’minlash
- Zaxira qurilmalar va variantlarni ko‘da tutish
- Texnik yordam manbalarini oldindan

Shuningdek, salomatlikka e’tibor berib, ko‘z mashqlari to‘g‘ri qomat va ergonomikaga rioya qilish. muntazam jismoniy faollik orqali stressni monitoring qilish muhim:

- O‘z holatini muntazam baholab boorish;
- Zarur bo‘lganda psixologik yordam so‘rash;
- Stress belgilari paydo bo‘lganda o‘z vaqtida chora ko‘rish;

Raqamli ta’lim muhiti stress darajasiga ikki tomonlama ta’sir ko‘rsatadi. Ba’zi stresslarni kamaytirsa, boshqalarini keltirib chiqarishi mumkin. Muhimi - muvozanatni saqlash va stress bilan kurashish usullarini o‘zlashtirish. Onlayn ta’lim motivatsiyasi va uning psixologik jihatlariga keladigan bo‘lsak, onlayn ta’lim tobora keng tarqalib borayotgan bir sharoitda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

An’anaviy ta’limdan farqli o‘laroq, onlayn ta’limda motivatsiyani oshirish uchun maxsus strategiyalar va psixologik yondashuvlar kerak bo‘ladi. Onlayn Ta’lim motivatsiyasiga ta’sir qiluvchi omillar

- Ichki motivatsiya – o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan qiziqishi va shaxsiy istagi.
- Tashqi motivatsiya – baholar, sertifikatlar, moddiy yoki ijtimoiy rag‘batlar orqali Ta’lim jarayoniga jalb etish.
- Texnologik qulayliklar – internet sifati, qulay interfeys, oson foydalanish imkoniyati.
- Psixologik omillar – stress, yolg‘izlik hissi, ishtirokchilik darajasi va ijtimoiy aloqalar.
- O‘qituvchining roli – onlayn darslarni qiziqarli tashkil etish, o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash.

Onlayn ta’limda motivatsiyani oshirish strategiyalarida maqsadni aniq belgilash, o‘quvchilarga ta’limning foydasi va amaliy ahamiyatini tushuntirish, darslarni real hayotiy vaziyatlarga bog‘lash, gamifikatsiya (o‘yin elementlarini qo‘shish), reyting tizimi, ball to‘plash, mukofotlash kabi elementlardan foydalanish, o‘yin-kvest darslarini tashkil qilish, ijtimoiy aloqalarni qo‘llab-quvvatlash, guruhda ishlash, forumlar va onlayn muhokamalarni yo‘lga qo‘yish, o‘qituvchi va talabalar o‘rtasida jonli aloqa yaratish, psixologik qulaylikni ta’minlash, stress darajasini pasaytirish uchun moslashuvchan ta’lim rejalarini joriy etish, yordam tizimini ishlab chiqish (mentorlik, maslahat berish), interaktiv o‘qitish metodlarini qo‘llash, video, animatsiya, interaktiv testlar bilan boyitilgan materiallardan foydalanish, qisqa, mazmunli va tushunarli dars formatini yaratish, onlayn ta’lim motivatsiyasining psixologik jihatlarini yoritib berish, yolg‘izlik hissini kamaytirish, onlayn ya’limda talabalar ko‘pincha o‘zini yolg‘iz his qiladi. Bu ularning ta’lim jarayoniga bo‘lgan ishtiyoqini pasaytirishi mumkin. Bunda yechim qilib guruh ishlari, do‘stlik muhitini yaratish, muloqotni kuchaytirish tamoyillarini qo‘llash foydadan holi bo‘lmaydi. O‘z-o‘zini boshqarish va vaqtni to‘g‘ri taqsimlash ham ta’limni raqamlashtirish muhitida oliy ta’lim siaftini psixologik shartlarining biri hisoblanadi. Aytib o‘tish joizki, an’anviy ta’limda qo‘llanilgandagidek, onlayn ta’limda ham rag‘batlantirish va o‘zini rivojlantirish uchun sharoit yaratib berish lozim.

Xulosa. O‘quvchilarni o‘z ustida ishlashga undash muhim ko‘rsatkich hisoblanadi. Ijtimoiy jarayonlarga talaba yoshlarni faol jalb etish, zero yoshlar jamiyatning eng faol qatlamidir. Aktiv talabalardan tashqari psixologik nuqatai nazardan, pessimist talabalar ham yo‘q emas. Bunday ta’lim oluvchilar, ta’limga bo‘lgan ichki va tashqi motivatsiyaning sustlashuviga olib keladi. Raqamli ta’limda sharoitida motivatsiyani oshirish uchun texnologik, pedagogik va psixologik yondashuvlar birgalikda qo‘llanishi kerak. Ichki va tashqi motivatsiya omillarini hisobga olib, interaktiv metodlardan foydalanish, gamifikatsiya elementlarini joriy

qilish va o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish orqali ta’lim samaradorligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.06.2018-yildagi PQ-3775-sonli “Oliy ta’lim muassasalarida Ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi Qarori.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi farmoni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 – 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni. 28.01.2022-yil.

4. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 30-yillik bayramiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 31.08.2021.

5 http://www.orientalstudies.ru

6. http://elibrary.ru/